

CHARLES DICKENS

de man die de stemlozen een stem gaf

Tweehonderd jaar geleden werd Charles Dickens geboren, om precies te zijn op 7 februari 1812. Kinderboekenschrijfster Janny van der Molen wil deze gelegenheid aangrijpen om Dickens en zijn werk bij scholieren onder de aandacht te brengen. ‘Wie jongeren liefde voor wereldliteratuur bij wil brengen, kan eenvoudigweg niet om Dickens heen.’

JANINE HOOGENDOORN

Dit jaar is het tweehonderd jaar geleden dat de Engelse schrijver Charles Dickens werd geboren. Op vele plaatsen in de wereld zal er daarom dit jaar aandacht zijn voor de enorme betekenis van het werk van deze schrijver. Volgens kinderboekenschrijfster Janny van der Molen, die in haar boek *Helden! Mensen die de wereld mooier maakten* over Dickens vertelt, is de maatschappelijke boodschap in de boeken van Charles Dickens onverminderd actueel. Volgens de schrijfster kan juist die kant van Dickens een bron van inspiratie zijn voor jongeren. Daarom verdient Dickens volgens haar komend jaar extra aandacht binnen het onderwijs.

Helden

Eind 2009 verscheen Van der Molens boek *Helden! Mensen die de wereld mooier maakten*, bedoeld om kinderen van tien jaar en ouder te inspireren het beste uit zichzelf en anderen te halen. Bij het samenstellen van haar lijst van elf helden dook verschillende malen de naam van Dickens op.

Van der Molen: ‘Of ik nu las over Gandhi, Nelson Mandela, Florence Nightingale of Ferdinand Domela Nieuwenhuis: steeds weer bleek dat Dickens een bron van inspiratie voor hen was. Ook Anne Frank vertelt in haar dagboek dat haar vader verslingerd is aan Dickens.’

Dit alles maakte de kinderboekenschrijfster nieuwsgierig.

Charles Dickens, daguerreotype ca. 1850

‘Of ik nu las over Gandhi, Nelson Mandela, Florence Nightingale of Ferdinand Domela Nieuwenhuis: steeds weer bleek dat Dickens een bron van inspiratie voor hen was’

eens een film van heb gezien?’ Maar veel vaker hoorde ik: ‘De naam zegt me wel iets, maar...’ Of: ‘In de les hoorden we wel over boeken, maar lezen deden we nauwelijks. Dickens in ieder geval niet.’ Zelfs een leerling die afgelopen zomer tweetalig onderwijs op het vwo heeft afgerond, moest bekennen niets over Dickens te hebben gehoord in de les.’

Toeval? De schrijfster vroeg het een aantal docenten in het voortgezet onderwijs. ‘Voor literatuuronderwijs hebben we helaas steeds minder tijd’, verontschuldigde een docent Engels zich desgevraagd. ‘Dickens komt er inderdaad bekaaid af.’ Anderen beaamden dat. Maar één docent kwam gelukkig met een ander geluid: op diens school gaan leerlingen komend jaar aan de slag met een theaterstuk van Dickens.

Van der Molen komt op basis van haar contacten tot een voorzichtige conclusie dat leerlingen nauwelijks in contact worden gebracht met de boeken van Dickens. Zij vindt dat een groot gemis. ‘Wat al die beroemde bewonderaars van Dickens in hem aantrok, was niet alleen zijn fantastische manier van vertellen, maar juist ook zijn maatschappelijke inzet. Dickens gebruikte zijn talent en zijn roem om te werken aan een betere wereld. Dat inspireert en het dwingt respect af.’

Tijdens de Kinderboekenweek van 2011, die als thema ‘Superhelden’ had, vertelde Van der Molen overal in het land in de bovenbouw van de basisschool over Charles Dickens. De schrijfster: ‘Ik merkte dat het verhaal over zijn inzet voor onder andere de afschaffing van kinderarbeid de kinderen erg boeide.’ Zo werd het idee geboren

‘Ik wist weinig meer over Dickens te vertellen dan dat hij *Oliver Twist* en *A Christmas Carol* had geschreven. Maar gelezen had ik geen van beide titels. En dat terwijl ik dol ben op lezen en vroeger aan de lippen hing van mijn leraar Engels. Ergens had ik Dickens gemist.’

Nadat Van der Molen zich verdiept had in Charles Dickens, was het voor haar klip en klaar dat hij een plek in *Helden!* verdiende. Maar een klein onderzoek onder middelbare scholieren in haar familie en vriendenkring maakte duidelijk dat zij niet de enige was die (tot voor kort) weinig over Dickens wist. Laat staan dat zij een idee hadden waarom Dickens met recht een held genoemd mag worden.

‘Een enkele keer hoorde ik: “Kan het dat ik daar wel

Geboortehuis van Charles Dickens in Landport bij Portsmouth

Dickens' study in het Charles Dickens Museum in Londen

in het Dickensjaar zijn verhaal te vertellen aan leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

Schoenpoetsfabriek

Om beter te begrijpen wat Charles Dickens dreef, moeten we terug naar zijn kindertijd. Charles John Huffam Dickens werd tweehonderd jaar geleden als op een na oudste geboren in een heel gewoon gezin. Vader John Dickens en moeder Elizabeth kregen acht kinderen. De vader van Charles had een kantoorbaan bij de scheepswerf.

Van der Molen: 'Samen met zijn vader maakte Charles lange wandelingen. In de tijd dat zij in Chatham woonden, liepen ze nogal eens langs een schitterend landhuis: Gad's Hill Place. Charles vond het betoverend mooi. Zijn vader zei dan: "Als je goed je best doet en hard werkt, komt er misschien wel een dag dat je het kunt kopen." Zo fantaseerden ze samen over later als Charles groot zou zijn.'

Charles bedacht dat hij het geld het snelst bij elkaar zou hebben als hij beroemd zou worden. En dat moest lukken, meende hij, want hij had acteertalent. Maar niet

veel later viel zijn droom over een gouden toekomst in duigen. Niet lang nadat het gezin naar Londen was verhuisd, werd duidelijk dat vader John ernstige geldzorgen had. De Britse schrijver Peter Ackroyd laat in zijn boek *Dickens* in het midden of John Dickens te veel dronk of gokte. Hoe het ook zij, zegt Ackroyd, John Dickens spendeerde zijn geld op roekeloze wijze. Als gevolg daarvan werd hij vastgezet in de Marshalsea Prison, een speciale gevangenis voor mensen met schulden. Zoals dat in die tijd gewoon was, ging het hele gezin mee de gevangenis in.

Voor Charles, die toen net twaalf jaar was, was even eerder echter een ander plan bedacht. Omdat onderwijs wegbezuinigd was door zijn armlastige ouders, en Charles dus niets te doen had, werd besloten hem aan het werk te zetten. Een ver familielid dat bij de familie Dickens een kamer huurde, regelde een baantje voor hem bij Warren's Blacking, een fabriek waar schoenpoets werd gemaakt.

Zes dagen per week liep de jonge Charles naar de smerige fabriek aan de Theems en plakte daar etiketten op potten met schoenpoets. De zevende dag bezocht hij

zijn familie in de gevangenis. De jongen woonde door de week bij een tamelijk onverschillige hospita. Twaalf jaar oud en door iedereen in de steek gelaten.

Van der Molen: 'Ik merk dat als ik dat in een klas vertel, kinderen vol ongeloof zijn. Terwijl dit nog geen honderd jaar geleden ook in ons land kinderen overkwam. En er wereldwijd nog heel veel kinderen zijn die zich in dit soort erbarmelijke omstandigheden bevinden. Ik vind het heel belangrijk dat dat kwartje valt. Mensen als Dickens hebben geknokt voor het goede leven dat wij hier nu hebben. Wij kunnen het stokje overnemen door op onze eigen wijze onze talenten in te zetten voor een betere wereld. Daar hoeven we niet briljant voor te zijn of wereldberoemd, iedereen kan een steentje bijdragen, hoe klein ook.'

Nog steeds actueel

Met de familie Dickens kwam het uiteindelijk goed. Vader kreeg een erfenis en Charles kon weer naar school. Maar voor Charles was het verhaal niet uit. Hij had ervaren hoe het is om niets te hebben: geen geld, geen vriendschap, geen hoop. Hij had zich intens eenzaam

gevoeld, werd door jonge collega's bespot vanwege zijn afkomst. Deze periode bepaalde zijn hele verdere leven en dus ook zijn werk als schrijver. Zijn kennismaking met de onderkant van de samenleving maakte niet alleen dat hijzelf getekend was, hij wenste ook iets te betekenen voor al die arme, kansloze, vertrapte en genegeerde kinderen die hij had leren kennen.

Toen hij al jong merkte dat zijn schrijfstijl veel mensen bekoorde, besloot hij zijn talent in te zetten om de stemlozen een stem te geven. Met *Oliver Twist* schreef hij voor het eerst in de Britse literaire geschiedenis een boek met een kind in de hoofdrol. Van der Molen: 'De betekenis die dit had voor de onderklasse, en die was omvangrijk, was ongekend. De mensen waren hem intens dankbaar. Nu deden ze ertoe.'

Wat maakt nu dat Dickens' boeken en de thema's die hij aanroerde ook anno 2012 nog zo actueel zijn? Volgens Janny van der Molen blijven Dickens' boeken allereerst fantastisch om te lezen. 'Wie jongeren liefde voor wereldliteratuur bij wil brengen, kan eenvoudig niet om Dickens heen.' Zijn verhalen zijn ook onverminderd populair als het bijvoorbeeld gaat om verfilming

Janny van der Molen

en bewerking voor theater en musical. Dan de thema's in Dickens' werk. In alle boeken die Dickens schreef, stelde hij de graacultuur aan de kaak, het uitbuiten van onschuldige kinderen en de schaduwzijde van de industrialisatie. 'Die thema's kunnen we zo toepassen op onze samenleving. De huidige economische crisis is voor een groot deel toe te schrijven aan hebzucht en roekeloos gedrag. Die beide lagen ook ten grondslag aan Charles' persoonlijke lot, en aan de wantoestanden in zijn tijd.'

Kinderarbeid mag in ons land dan tot het verleden behoren, in grote delen van de wereld worden kinderen al op jonge leeftijd aan het werk gezet en uitgebuit. Vervuiling, naast kinderarbeid een van de grote gevolgen van industrialisatie, was in de tijd van Dickens al aan de orde. En hoewel we ons nu bewust zijn van die schaduwzijde en ons best doen oplossingen te vinden, zijn de milieuproblemen als gevolg van industrie en onze leefstijl enorm. 'De boeken van Dickens gaan dus niet over "vroeger". En ook niet over leuke verkleedpartijen en grappige dansjes en glühwein. Ze gaan over échte en belangrijke dingen. Die wil ik graag voor het voetlicht brengen tijdens de schoolbezoeken', aldus de kinderboekenschrijfster.

Tijdens een schrijversbezoek van een uur wil Van der Molen allereerst vertellen over de jonge Dickens, geplaatst in het Londen van zijn tijd. Aan de hand van citaten (en illustraties!) uit met name *David Copperfield* en *Oliver Twist* wil zij vervolgens laten zien welke thema's voor Dickens centraal stonden en hoe beeldend en humorvol hij deze voor het voetlicht bracht. Het is zaak die citaten goed te kiezen, weet de schrijfster. 'Jonge lezers zullen zijn taalgebruik ongetwijfeld "taai" vinden. Het is niet het soort literatuur dat een kind voor het slapen gaan leest. Maar dat hoeft ook niet. Wat je wilt, is nieuwsgierig maken. Naar een andere tijd, een ander leven, een andere taal. Als die nieuwsgierigheid gewekt wordt, is veel bereikt. Hoewel het nog beter zou zijn als leerlingen in de bovenbouw gestimuleerd worden wél Dickens te lezen. Dan hoeft het niet – zoals in mijn geval – tot je veertigste te duren voor je wakker wordt.'

Van der Molen wil graag met de jongeren in gesprek over wat die thema's vandaag de dag voor betekenis hebben. Maar zij vindt het juist ook belangrijk met jongeren te praten over de drijfveren van Dickens, omdat ze denkt dat dit hen aan het denken kan zetten over de doelen die zij hebben in hun leven.

'Dickens laat ons zien dat we niet bij de pakken neer hoeven te gaan zitten, maar de kansen die op ons pad komen kunnen aangrijpen om een verandering te bewerkstelligen. Hij roept ons op, om maar eens een mooi oud woord te gebruiken, tot engagement. De wereld is groot en de wereldproblemen zijn taai. Dat maakt soms moedeloos. Maar voor Dickens doet iedereen ertoe: ook de allerzwaksten in de allermoeilijkste positie. Als iedereen doet wat bij hem of haar past om de wereld wat mooier te maken, dan zijn we allemaal helden.'

Kinderboekenschrijfster Janny van der Molen (1968) wil met haar boeken kinderen graag betrekken bij de samenleving en inspireren om het beste uit zichzelf en anderen te halen. Haar eerste boek, *Over engelen goden en helden – verhalen uit de grote wereldreligies* (Uitgeverij Ploegsma, 2007), werd bekroond met een Vlag en Wimpel. *Helden! Mensen die de wereld mooier maakten* (Uitgeverij Ploegsma, 2009) werd genomineerd voor de Kinderboekwinkelprijs en was kerntitel van de CPNB in de Kinderboekenweek 2011. *Helden! Mensen die de wereld mooier maakten* is bedoeld voor kinderen van tien tot circa vijftien jaar. Het laat zien hoe bekende en minder bekende mensen zich hebben ingezet voor een betere wereld. Na een korte inleiding volgt een verhaal over de held dat gebaseerd is op de geschiedenis en waarin telkens een kind (soms de held zelf als kind, zoals in het geval van Dickens) de hoofdrol speelt.

MEER INFORMATIE
<www.dickens2012.org>
<www.dickensmuseum.nl>
<www.dickensfestijn.nl>
<www.jannyvandermolen.nl>

nieuws

Samenwerking tussen docenten is matig

Docenten in het voortgezet onderwijs werken matig samen. Vooral in docententeams waar de diversiteit in dienstjaren en in beroepservaring groot is, wordt minder samengewerkt. Als er binnen een docententeam een grote diversiteit bestaat tussen het opleidingsniveau en geslacht van de docenten, blijkt er juist meer samengewerkt te worden. Dat schrijft NWO-onderzoekster Patricia Brouwer van de Universiteit Utrecht in haar dissertatie, waarop zij recent is gepromoveerd.

Docenten in het voortgezet onderwijs moeten, zoals vastgelegd in de wet Beroepen in het Onderwijs, competent zijn in het samenwerken met collega's binnen de school. Die samenwerking is zeker van belang bij scholen waar innovaties, zoals het combineren van verschillende vakken in vakoverstijgende opdrachten, worden geïmplementeerd. De Utrechtse onderzoekster wilde daarom antwoord op de vraag wat de aard van de samenwerking is in docententeams. Ze voerde vier studies uit bij zeven docententeams binnen een school die innovatie hoog in het vaandel heeft. Een van haar conclusies luidt dat de samenwerking in de onderzochte docententeams over het algemeen matig is.

Brouwer concludeert dat diversiteit in de samenstelling van de docententeams bepalend is voor de mate van samenwerking. Diversiteit blijkt niet altijd positief voor de samenwerking te zijn. Bestaat er in een docententeam een grote diversiteit in dienstjaren of beroepservaring, dan wordt er minder samengewerkt. Als er veel diversiteit in sekse en opleidingsniveau is, dan is dit juist positief voor de mate waarin wordt samengewerkt. 'Dit betekent dus dat er binnen een team beter wordt samengewerkt als de verhouding man-vrouw fiftyfifty is. Dat geldt ook voor de diversiteit in opleidingsniveau: is de verhouding tussen wo- en hbo-opgeleiden binnen een team fiftyfifty, dan is de samenwerking het best. Een schevere verhouding komt de samenwerking niet ten goede.' NWO

Nieuwe community op Digischool

Digischool heeft er sinds kort een community bij: de TPRS-community. TPRS staat voor Teaching Proficiency through Reading and Storytelling, ofwel een taal doceren vanuit verhalen en lezen. Alle taalvaardigheden komen hierbij aan bod. Op de TPRS-community vindt uitwisseling plaats tussen docenten die ermee werken of die het aan het uitproberen zijn in hun taallessen. Ook is er te vinden:

- het meest recente TPRS-leermateriaal om te downloaden;
- de mogelijkheid om eigen TPRS-lesmateriaal toe te voegen;
- elke week een tip van een collega uit het veld;
- een agenda.

Voor meer informatie, zie <<http://wp.digischool.nl/tpres>>.

Bepaalde belangstelling voor Chinese taal in Nederland

China is hot en daarom zou je verwachten dat Nederlandse studenten en ondernemers zich en masse op de Chinese taal zouden storten. Studentenaantallen blijven echter achter bij de verwachtingen én bij het buitenland, waar wél een sterk toegenomen belangstelling is voor de Chinese taal en cultuur.

Er is zeker belangstelling voor de Chinese taal en cultuur, maar niet zoveel als je gezien de opkomst van China als economische macht zou verwachten. Robert van Deijck, directeur van de Chinese School Nederland (CSN), ziet geen toename in de studentenaantallen. Het CSN trekt al jaren ongeveer een stabiele vijfhonderd cursisten per jaar. 'Ik vind het een beetje vreemd', zegt hij. 'Veel mensen weten wel dat er veel spannende dingen gebeuren in Azië en dat China in opkomst is, maar ze zijn nog niet beland in "fase 2". Ze beseffen nog niet wat dit betekent voor de toekomst van henzelf, hun kinderen en voor Nederland. In Frankrijk, Duitsland en Amerika is veel meer interesse voor het Chinees.'

Ook Maghiel van Crevel, hoogleraar Chinese Taal en Literatuur aan de Universiteit Leiden, ziet in Nederland geen toename in de studentenaantallen: 'De berichtgeving over China is erg gemengd. Aan de ene kant wordt China gepresenteerd als nieuwe supermacht waar je niet omheen kunt. Aan de andere kant komt er veel slecht nieuws over China binnen: ecologische rampgebieden, corruptie, mensenrechtenschendingen en dergelijke. Dat laat mensen met gemengde gevoelens en motivatie achter. Maar als je de aantallen studenten Chinees in Nederland vergelijkt met die in bijvoorbeeld Frankrijk, Italië, Duitsland of Engeland, dan liggen de aantallen hier ook proportioneel laag. Hoe dat komt, kan ik niet verklaren.' *Radio Nederland Wereldomroep*